

Π.3.2.1 *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β' Λυκείου

Τίτλος:

«Περί ύφους: παίζοντας με τα συστατικά του ύφους στον πεζό λόγο»

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΣΑΡΜΠΑΝΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ,

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΠΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑ ΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασιλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Tίτλος

Περί ύφους: παιζοντας με τα συστατικά του ύφους στον πεζό λόγο.

Δημιουργός

Παρασκευή Σαρμπάνη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β' Λυκείου

Χρονολογία

Αύγουστος 2013

Διδακτική/Θεματική ενότητα

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Τέσσερις (4) διδακτικές ώρες

Xώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος: Wiki

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Εκπαιδευτικός και μαθητές θα πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με τις ιδιαιτερότητες της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου και να γνωρίζουν τα βασικά στοιχεία για τον τρόπο εργασίας στο Wiki. Μιας και το σενάριο είναι εισαγωγικό, ίσως θα έπρεπε να έχει προηγηθεί μια ξενάγηση των μαθητών στο περιβάλλον αυτό. Οι μαθητές, και βέβαια

ο εκπαιδευτικός, θα πρέπει επίσης να γνωρίζουν να χειρίζονται με άνεση ένα πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, μιας και αυτό θα είναι το βασικό τους εργαλείο. Επιπλέον, χρειάζεται να υπάρχει εργαστήριο πληροφορικής, διαθέσιμο για την εργασία των μαθητών, εξοπλισμένο με έναν υπολογιστή για κάθε ομάδα (σύνολο έξι). Θα πρέπει να υπάρχει, επίσης, σύνδεση με το διαδίκτυο. Τέλος, είναι απαραίτητο οι μαθητές να έχουν διδαχθεί στην Α' Λυκείου τα βασικά στοιχεία της αφήγησης, για να μπορέσουν να εντάξουν στην εξέταση του ύφους τις γνώσεις τους για την πρωτοπρόσωπη και τριτοπρόσωπη αφήγηση.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας

To σενάριο στηρίζεται

To σενάριο αντλεί

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μετά από μια εισαγωγική δραστηριότητα, που οργανώνεται γύρω από την αναλογία προσωπικό στυλ-κειμενικό ύφος, οι μαθητές παραπέμπονται καταρχάς σε λήμματα και κείμενα θεωρίας που φιλοξενούνται στο Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, στο σχολικό εγχειρίδιο των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α' Λυκείου και στο Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Στη συνέχεια, καλούνται να εφαρμόσουν τις πληροφορίες αυτές δουλεύοντας πάνω σε αποσπάσματα κειμένων που προέρχονται είτε από τα σχολικά είτε από άλλα βιβλία, επισυνάπτοντας τις απαντήσεις τους ως σχόλια πάνω στο ίδιο το κείμενο. Έπειτα, επιχειρούν να γράψουν οι ίδιοι κείμενα διαφορετικού ύφους σύμφωνα με το παράδειγμα του Κενώ. Το σενάριο κλείνει με τις ομάδες να παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην ολομέλεια.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Οι μαθητές, ακόμη κι αν είναι σε θέση να αναγνωρίζουν συστατικά στοιχεία του ύφους, τείνουν τις περισσότερες φορές να τα θεωρούν απλώς καλολογική σκευή του κειμένου, να τα απομονώνουν από τη μελέτη των νοημάτων του, να τα αντιμετωπίζουν, εντέλει, ως ουδέτερα στοιχεία που δεν επηρεάζουν την ερμηνεία του κειμένου. Όμως, «μια γλωσσική μορφή δεν μπορεί να αφήσει ανέπαφο τον πυρήνα ενός περιεχομένου», όπως διαβάζουμε στο [Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Βασικός στόχος, λοιπόν, του σεναρίου αυτού είναι να βοηθήσει τους μαθητές να διακρίνουν κάποια στοιχεία ύφους, αλλά κυρίως να συνειδητοποιήσουν πως οι υφολογικές επιλογές του συγγραφέα είναι άμεσα συνυφασμένες με την ερμηνεία του κειμένου, είναι και αυτές παραγωγοί νοήματος.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥ Σ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται να αντιληφθούν οι μαθητές πως ο προσωπικός τρόπος με τον οποίο εκφράζεται καθένας μας μετασχηματίζει το νόημα των όσων επιθυμούμε να μοιραστούμε με τον συνομιλητή μας.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Επιδιώκεται να κατανοήσουν οι μαθητές:

- πως το γραμματικό πρόσωπο εκφοράς του λόγου του αφηγητή επηρεάζει το ύφος της αφήγησης: το κάνει προσωπικό ή απρόσωπο, εξομολογητικό ή ουδέτερο
- ότι οι μεταφορές, οι παρομοιώσεις και οι λεξιλογικές επιλογές του συγγραφέα δεν αποτελούν αυθύπαρκτες αρετές (ή αδυναμίες) του κειμένου αλλά διατυπώνονται από τον φορέα της αφήγησης δίνοντας του μια συγκεκριμένη ταυτότητα
- πως ο συγγραφέας στο ειρωνικό ύφος χρησιμοποιεί τις λέξεις μεταφορικά

- ότι τα παραπάνω (και πολλά άλλα) αποτελούν στοιχεία αξεδιάλυτα μέσα σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, συνιστώσες της ενιαίας ταυτότητας του έργου.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές να μπορούν:

- να εντοπίζουν στοιχεία που επηρεάζουν το ύφος του κειμένου (σχήματα λόγου, λεξιλόγιο, πρωτοπρόσωπη-τριτοπρόσωπη αφήγηση) και να διατυπώνουν άποψη σχετικά με το πώς επηρεάζεται το κείμενο από τις επιλογές αυτές του συγγραφέα
- να ενσωματώνουν στοιχεία ύφους στον δικό τους λόγο
- να χρησιμοποιούν το Wiki ως εργαλείο επικοινωνίας και έκφρασης των ιδεών τους
- να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες που δίνει ο επεξεργαστής κειμένου για τον σχολιασμό ενός κειμένου.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εξελίσσεται ακολουθώντας την ομαδοσυνεργατική μέθοδο: οι μαθητές αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και συνεργάζονται στο πλαίσιο της ομάδας για να κατακτήσουν τους στόχους που έχουν τεθεί. Μετά την ολοκλήρωση κάθε δραστηριότητας συνέρχεται η ολομέλεια της τάξης και με κατευθυνόμενο διάλογο συζητά τα πορίσματά της και καταλήγει σε συμπεράσματα. Στη διάρκεια της ομαδοσυνεργατικής εργασίας ο εκπαιδευτικός περιορίζεται σε ρόλο υποστηρικτικό και παρεμβαίνει όταν του ζητηθεί. Στη διάρκεια της εργασίας της ολομέλειας ο εκπαιδευτικός συντονίζει και προσπαθεί να στρέψει τη συζήτηση προς σημεία του θέματος που ίσως διέφυγαν στους μαθητές ή δεν καλύπτονταν από τις δραστηριότητες.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Συχνά οι μαθητές, όταν τους ζητείται να περιγράψουν και να χαρακτηρίσουν το ύφος ενός κειμένου, καταφεύγουν σε τυποποιημένες απαντήσεις που έχουν αποστηθίσει στη διάρκεια της σχολικής τους πορείας και περιορίζονται σε χαρακτηρισμούς όπως «λιτό», «γλαφυρό» κλπ., χωρίς τις περισσότερες φορές να μπορούν να αιτιολογήσουν από πού προκύπτει αυτή τους η γνώμη. Πολλές φορές, μάλιστα, υπονοούνται και αξιολογικές κρίσεις πίσω από τους χαρακτηρισμούς αυτούς: π.χ. το λιτό ύφος είναι απλοϊκό, όχι αρκετά «λογοτεχνικό», σε αντίθεση με το γλαφυρό. Τα παραπάνω, λοιπόν, υπήρξαν το έναντιμα για το σενάριο αυτό, που σκοπό έχει να οξύνει την ικανότητα των μαθητών να εντοπίζουν στοιχεία ύφους και να συναρτούν το συνολικό αποτέλεσμα των επιλογών αυτών με την ερμηνεία του κειμένου, όσο βέβαια είναι αυτό δυνατό, μιας και σε κάποιες περιπτώσεις οι μαθητές μελετούν μόνο αποσπάσματα ευρύτερων κειμένων.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στο [Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών](#) διαβάζουμε: «...το κείμενο είναι τελικά μια γλωσσική μορφή, μια γλωσσική δομή στην οποία δίνει λογοτεχνική αξία η ποιότητα του λόγου και ο ιδιαίτερος τρόπος της γλωσσοτεχνικής σύνθεσης (ύφος), είναι προφανές ότι η γλώσσα του κειμένου –ανάλογα με το λογοτεχνικό γένος και είδος–, οι εκφραστικοί τρόποι με τους οποίους αυτή προβάλλει την προθετικότητα του κειμένου, αφενός ασκούν αυτόχρημα γλωσσική αγωγή στον μαθητή, αφετέρου συνιστούν μεθοδολογικά αντικείμενο της διδασκαλίας και της σχετικής στοχοθεσίας· διότι με την παρατήρηση της γλωσσικής μορφής του το κείμενο γίνεται περισσότερο εναργές και η ερμηνευτική του προσέγγιση περισσότερο τεκμηριωμένη». Η διερεύνηση του ύφους αποτελεί, λοιπόν, διατυπωμένο στόχο του μαθήματος. Μέρος των κειμένων τα οποία θα επεξεργαστούν οι μαθητές προέρχονται από το σχολικό εγχειρίδιο της Β' Λυκείου, ενώ άλλα αποτελούν έργα της σύγχρονης ελληνικής

λογοτεχνικής παραγωγής, επιλογή που δεν αποκλείεται από το Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Το σενάριο εκμεταλλεύεται καταρχάς τις δυνατότητες που προσφέρει το Wiki ως εργαλείο επικοινωνίας, συνεργατικής γραφής και μάθησης. Οι μαθητές ανακοινώνουν εκεί τα αποτελέσματα των εργασιών τους, σχολιάζουν τις εργασίες των συμμαθητών τους, ανασκευάζουν ίσως αρχικές τους απόψεις, παράγουν προσωπικό λόγο, επικοινωνούν. Το σενάριο εξερευνά, επίσης, τη δυνατότητα που προσφέρει ο επεξεργαστής κειμένου να προστεθούν σχόλια, δίνοντας με αυτόν τον τρόπο την ευκαιρία στους μαθητές να δημιουργήσουν ή να μελετήσουν (αν πρόκειται για κείμενα άλλων ομάδων) ένα υπομνηματισμένο κείμενο. Η ρευστότητα του κειμένου αυτού αποτελεί χαρακτηριστικό της νέας κειμενικότητας που διαμορφώνουν οι ΤΠΕ.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Γ' Γυμνασίου:

Θανάσης Βαλτινός, [«Η καλή μέρα απ' το πρωί φαίνεται»](#) (απόσπασμα από το Συναξάρι Ανδρέα Κορδοπάτη. Βιβλίο πρώτο: Αμερική)

ΚΝΑ Β' Λυκείου:

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, [«Το μοιρολόγι της φώκιας»](#)

Εμμανουήλ Ροΐδης, [«Μονόλογος ευαισθήτου»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Σωτήρης Δημητρίου, *N' ακούω καλά τ' όνομά σου*, 16-17. Αθήνα: Κέδρος, 1993.

Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο Κανένας*, 151. Αθήνα: Καστανιώτης, 2004.

Ρεϊμόν Κενώ, *Ασκήσεις ύφους*. Μτφρ. Αχ. Κυριακίδης, 13, 20-22, 45. Αθήνα: Υψηλον/βιβλία, 1984.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Μη λογοτεχνικά κείμενα

[«3.2 Οι λειτουργίες του αφηγητή»](#), Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Λυκείου, Βιβλίο καθηγητή, 20. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

[«Αφηγηματικοί Τρόποι»](#) (τα σχετικά με την πρωτοπρόσωπη και τριτοπρόσωπη αφήγηση), Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' Λυκείου, Βιβλίο μαθητή, 11. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

I. Παρίσης & N. Παρίσης, [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#). Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2010.

Ιστοσελίδες

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο Πληροφορικής

Η εφαρμογή του σεναρίου ξεκινά στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου, στο οποίο και θα παραμείνουμε και τις τέσσερις ώρες. Δε χρησιμοποιούνται εξαρχής οι υπολογιστές, μιας και ξεκινάμε με συζήτηση της ολομέλειας, οι μαθητές όμως, χωρισμένοι σε ομάδες της επιλογής τους, κάθονται στους σταθμούς εργασίας για λόγους εξοικονόμησης χρόνου.

Τους ζητούμε να κατονομάσουν μερικές από τις νεανικές ομάδες που υιοθετούν κάποιο ιδιαίτερο στυλ: κάγκουρες, ποζέρια, ίμο, μέταλλα. Τους ζητούμε να εξηγήσουν γιατί ακόμη κι ο πλέον αδαής για τη νεανική κουλτούρα ενήλικας είναι σε θέση με την πρώτη ματιά να καταλάβει σε ποια ομάδα εντάσσεται ο καθένας. Τι είναι αυτό που τους διαφοροποιεί; Ποια είναι τα συστατικά της ταυτότητας αυτής που έχουν υιοθετήσει; Είναι σαφές πως η συζήτηση αυτή στοχεύει να αναδείξει το γεγονός πως η ταυτότητα καθενός εκφράζεται μέσα από διάφορα στοιχεία τα οποία συνδυασμένα αποτελούν το προσωπικό του στυλ. Στο τέλος της συζήτησης ζητάμε από τους

μαθητές να συνοψίσουν σε μια λέξη τα στοιχεία αυτά με την ελπίδα να ακουστεί ήδη από τώρα η λέξη ύφος.

Στη συνέχεια παραπέμπονται στο Wiki του μαθήματος και βρίσκουν αναρτημένο εκεί το [πρώτο φύλλο εργασίας](#). Ζητείται από τους μαθητές να αντιστοιχίσουν πρόσωπα με φράσεις που ακούγονται σε μια (πολυσυλλεκτική είναι η αλήθεια) καφετέρια του ελληνικού καλοκαιριού: τα πρόσωπα τα διαλέγουν μετά από αναζήτηση στο διαδίκτυο. Οι μαθητές μεταφέρουν τα πρόσωπα που διάλεξαν με το αντίστοιχο συννεφάκι των λόγων σε ένα αρχείο προγράμματος παρουσίασης. Σκοπός της δραστηριότητας αυτής είναι να αναδείξει σαφέστερα την έννοια του γλωσσικού ύφους: υπάρχουν πολλοί τρόποι να πει κανείς κάτι και καθένας επιλέγει τον δικό του ανάλογα με την ιδιαίτερη ταυτότητά του.

Επίσης, μπορούμε να ρωτήσουμε τους μαθητές ποια πιστεύουν ότι θα είναι η ανταπόκριση του σερβιτόρου στις παραγγελίες των τριών συγκεκριμένων πελατών: πώς προσλαμβάνεται ο λόγος του καθενός από τον δέκτη της επικοινωνίας, πώς το ύφος του καθενός επηρεάζει τελικά την πραγματικότητα; Έπειτα, συνοψίζουμε ενημερώνοντας τους μαθητές πως τις επόμενες τρεις ώρες θα ασχοληθούμε με το ύφος στα λογοτεχνικά κείμενα και συγκεκριμένα στην πεζογραφία.

2^η και 3^η ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Καλό είναι η δεύτερη και τρίτη ώρα του σεναρίου να είναι συνεχόμενες. Οι μαθητές κάθονται στους σταθμούς εργασίας και βρίσκουν αναρτημένο στο Wiki ένα εισαγωγικό στη φάση αυτή σημείωμα και τα κυρίως φύλλα εργασίας: υπάρχουν τρία διαφορετικά και με καθένα ασχολούνται δύο ομάδες. Η εργασία τους πρέπει να ολοκληρωθεί μέσα στην πρώτη ώρα. Η δεύτερη ώρα αφιερώνεται στη μελέτη των εργασιών των άλλων ομάδων και τη συζήτηση της ολομέλειας. Το εισαγωγικό σημείωμα παρουσιάζει μια περίληψη των μέχρι τώρα συμπερασμάτων και της δουλειάς που θα γίνει στη συνέχεια. Επίσης, παραπέμπει τους μαθητές στο [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#) και στο [Λεξικό Γλωσσολογικών Όρων](#), για να μελετήσουν τα

λήμματα που θα βρουν εκεί για το ύφος. Στη συνέχεια κάθε δυάδα ομάδων αναλαμβάνει να διερευνήσει μέσα σε ένα κείμενο ένα στοιχείο ύφους.

Το φύλλο εργασίας των δύο πρώτων ομάδων τους αναθέτει να εξετάσουν πώς επηρεάζει η πρωτοπρόσωπη και τριτοπρόσωπη αφήγηση το ύφος ενός κειμένου. Αφού θυμηθούν όσα είχαν μελετήσει πέρυσι στο μάθημα της γλώσσας σχετικά με το γραμματικό πρόσωπο εκφοράς του αφηγηματικού λόγου, διαβάζουν απόσπασμα από το «Συναξάρι Ανδρέα Κορδοπάτη» του Θανάση Βαλτινού και «Το μοιρολόγι της φρώκιας» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη. Τους ζητείται να τα μεταφέρουν σε ένα αρχείο επεξεργαστή και να σημειώσουν πάνω στο ίδιο το κείμενο τα χωρία εκείνα στα οποία φαίνεται αν πρόκειται για πρωτοπρόσωπη ή τριτοπρόσωπη αφήγηση. Στη συνέχεια να σημειώσουν σε μορφή σχολίου πώς θεωρούν ότι επηρεάζεται η αφήγηση από την επιλογή του γραμματικού προσώπου: τα συναισθήματα που προκαλεί στους αναγνώστες είναι διαφορετικά; Η αξιοπιστία του κειμένου επηρεάζεται; Τι διαφορετικό προσπαθεί να πετύχει ένας συγγραφέας, όταν διαλέγει τον έναν ή τον άλλο τρόπο; Τι αίσθηση αφήνει στον αναγνώστη καθεμιά από τις δύο αφηγήσεις;

Το φύλλο εργασίας των επόμενων δύο ομάδων ζητά να εξετάσουν ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Ελένη ή ο Κανένας* της Ρέας Γαλανάκη κι ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Σωτήρη Δημητρίου *N' ακούω καλά τ' όνομά σου* και συγκεκριμένα να εξετάσουν τις μεταφορές και τις παρομοιώσεις των δύο κειμένων, τις λεξιλογικές επιλογές, την υιοθέτηση, τέλος, στοιχείων προφορικού ή γραπτού λόγου από τις δύο αφηγήτριες.

Οι λόγοι που προτιμήθηκαν τα συγκεκριμένα κείμενα είναι οι εξής: ο γλωσσικός τους πειραματισμός είναι ιδιαίτερα τολμηρός, συγχρόνως όμως απολύτως προσανατολισμένος στο να υπηρετήσει ευρύτερους στόχους της αφήγησης: η ιδιότυπη γλώσσα της αφηγήτριας της Γαλανάκη συντελεί στη σκιαγράφηση του ονειρώδους κόσμου πικρής μοναξιάς στον οποίο είναι βυθισμένη η Ελένη αλλά και στην αποταύτισή της από τη συγκεκριμένη γυναίκα που έζησε σε συγκεκριμένο τόπο

και χρόνο και την άρση της σε συμβολική μορφή¹. Το ιδιόλεκτο πάλι που ανασυστήνει ο Δημητρίου μέσα από τη φωνή της αφηγήτριας είναι ένα στοιχείο που εξατομικεύει τον συγκεκριμένο τόπο, τους συγκεκριμένους ανθρώπους, τη συγκεκριμένη κοινωνία με το δικό της ήθος, τη δική της θέαση των πραγμάτων. Δεν περιμένουμε βέβαια οι μαθητές μας να φτάσουν χωρίς βοήθεια σε τέτοιες παρατηρήσεις, είναι όμως σημαντικό να καταλάβουν με τη βοήθεια και του εκπαιδευτικού πως τα σχήματα λόγου δεν είναι καλολογικά στοιχεία αλλά μεταφέρουν νοήματα.

Οι μαθητές μεταφέρουν πάλι τα αποσπάσματα σε αρχείο επεξεργαστή κειμένου, σημειώνουν παραδείγματα των όσων τους ζητούνται και υπομνηματίζουν το κείμενο με μορφή σχολίων, ώστε οι παρατηρήσεις τους να γίνουν έπειτα το υλικό μελέτης των συμμαθητών τους.

Το φύλλο εργασίας για τις δύο τελευταίες ομάδες ζητά να μελετήσουν στο χρονογράφημα του Εμμανουήλ Ροΐδη [«Μονόλογος ευαισθήτου»](#) πώς η ειρωνεία, ένα σχήμα λόγου που διαπερνά στην περίπτωση αυτή ολόκληρο το κείμενο, αναλαμβάνει να μεταδώσει το πραγματικό νόημα, σε πείσμα όσων σε πρώτο επίπεδο «λέει» το κείμενο. Οι ομάδες αυτές θα εργαστούν επίσης με τον τρόπο που ακολούθησαν και οι υπόλοιπες. Αυτό το φύλλο εργασίας φαίνεται να απαιτεί λιγότερη εργασία απ' ό, τι των υπολοίπων, όμως η γλώσσα του Ροΐδη είναι απαιτητική και οι μαθητές που θα ασχοληθούν με αυτό θα χρειαστούν περισσότερο χρόνο για την ανάγνωση του κειμένου. Αν πάντως τελειώσουν νωρίτερα από τις άλλες ομάδες, μπορούν να εργαστούν στο φύλλο εργασίας κάποιας από τις άλλες ομάδες.

Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών (ιδανικά στο τέλος της πρώτης από τις δύο ώρες) οι ομάδες διαβάζουν τα λογοτεχνικά κείμενα πάνω στα οποία εργάστηκαν οι άλλες ομάδες και στη συνέχεια γίνεται παρουσίαση από κάποιον εκπρόσωπο των συμπερασμάτων τους. Την παρουσίαση συμπληρώνει και ολοκληρώνει ο

¹ Απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Γαλανάκη υπήρχε και στο σχολικό εγχειρίδιο της Γ' Γυμνασίου αλλά προτιμήθηκε αυτό που δίνεται εδώ ως πιο πρόσφορο για αυτό που θέλαμε να δείξουμε.

εκπρόσωπος της άλλης ομάδας της δυάδας. Υποβάλλονται ερωτήσεις από τους μαθητές, αν υπάρχουν, αλλά και από τον εκπαιδευτικό, με σκοπό να φωτιστούν και για τους υπόλοιπους μαθητές ζητήματα με τα οποία ασχολήθηκε κάθε ομάδα στη διάρκεια της εργασίας της.

Για το σπίτι ανατίθεται στους μαθητές να μελετήσουν εκ νέου τα κείμενα και τα σχόλια των συμμαθητών τους. Μπορούν βέβαια οι ομάδες, αν δεν είναι ευχαριστημένες με τη δουλειά τους ή αν διαπιστώθηκε στη διάρκεια της παρουσίασης κάποια έλλειψη ή κάποιο λάθος, να κάνουν προσθήκες ή/και διορθώσεις εκμεταλλευόμενες τις δυνατότητες του Wikι για ασύγχρονη συνεργασία. Θα πρέπει, επίσης, να ελέγχουν και τα σχόλια της ανάρτησής τους για την περίπτωση που κάποιος συμμαθητής τους υποβάλλει κάποια ερώτηση ή ζητήσει διευκρινίσεις.

4^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Οι ομάδες προσέρχονται και πάλι στο εργαστήριο της πληροφορικής και με την ίδια σύνθεση κάθονται στους σταθμούς εργασίας και παραπέμπονται στο τρίτο φύλλο εργασίας, το οποίο θα είναι κοινό για όλες τις ομάδες. Εκεί τους ζητείται να διαβάσουν μερικές εκδοχές του επεισοδίου που παρουσιάζει ο Ρεϊμόν Κενώ στο βιβλίο του *Ασκήσεις ύφους*, στο οποίο εκμεταλλεύεται με πρωτότυπο, ευρηματικό τρόπο τις υφολογικές δυνατότητες της γλώσσας. Επειτα, παροτρύνονται να γράψουν από κοινού τη δική τους εκδοχή για ένα περιστατικό, κάποια βασικά στοιχεία του οποίου τους δίνονται μες στο φύλλο εργασίας. Αναρτούν το κείμενό τους σε σελίδα του Wikι και τα κείμενα, στη συνέχεια, διαβάζονται στην ολομέλεια. Οι μαθητές σχολιάζουν τα κείμενά των συμμαθητών ως προς τις υφολογικές επιλογές. Θα πρέπει να μην παραλείψει ο εκπαιδευτικός να τονίσει στους μαθητές πως τα συστατικά του ύφους δεν εξαντλήθηκαν στο τετράωρο αυτό αλλά εξετάστηκαν ενδεικτικά μόνο κάποια, με σκοπό κυρίως να καταδειχθεί ότι το ύφος είναι κομμάτι οργανικό της ερμηνείας του κειμένου. Ως εργασία για το σπίτι τούς ανατίθεται να γράψουν την προσωπική τους εκδοχή για το περιστατικό, πειραματιζόμενοι πάλι με τα συστατικά

του ύφους, καθώς και να σχολιάσουν τα κείμενα που θα αναρτήσουν οι συμμαθητές τους.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο Εργασίας 1ης Ομάδας

Καλοκαίρι. Ξαπλωμένοι με κλειστά μάτια σ' ένα δωμάτιο πάνω από τον κεντρικό δρόμο κάποιου νησιού¹ από την ανοιχτή μπαλκονόπορτα φτάνουν φωνές από τα μαγαζιά αποκάτω. Το μυαλό σας ταξιδεύει και φαντάζεται τους κατόχους των αόρατων φωνών.

-Θα ήθελα ένα εσπρέσο φρέντο σας παρακαλώ. Μήπως υπάρχει στέβια;

-Πιάσε ένα φραπόγαλο σκέτο φιλάρα.

Μάστορα, πες του μικρού να φέρει τα γνωστά κι έναν γλυκύ βραστό για τον φίλο μου τον Τασούλη.

Χρησιμοποιώντας κάποια μηχανή αναζήτησης δώστε πρόσωπο στα παραπάνω συννεφάκια. Σε διαφάνειες ενός προγράμματος παρουσίασης μεταφέρετε τις εικόνες που επιλέξατε και το σύννεφο που του αντιστοιχεί.

Για να επιλέξετε σκεφθείτε και συζητήστε μεταξύ σας και τα εξής: Ποιος θα μπορούσε να έχει πει τα παραπάνω; Τι σας οδήγησε στην επιλογή του συγκεκριμένου προσώπου που επιλέξατε; Ποια γλωσσικά στοιχεία σας έκαναν να αντιστοιχίσετε τα λεγόμενα με το συγκεκριμένο πρόσωπο;

Οδηγίες προς ναυτίλουμένους πριν το φύλλο εργασίας 2

Στη συζήτηση της προηγούμενης ώρας καταλήξαμε πως ο λόγος καθενός διαφοροποιείται ανάλογα με τις εμπειρίες, τα βιώματα, τις ιδέες του, εντέλει την ταυτότητά του. Καταλήξαμε, δηλαδή, στο συμπέρασμα πως καθένας από εμάς, όταν παίρνει τον λόγο, έχει ένα ορισμένο, προσωπικό ύφος. Το ίδιο, βέβαια, συμβαίνει και στην πεζογραφία. Θα μελετήσουμε, λοιπόν, κάποια από τα συστατικά του ύφους στον πεζό λόγο. Συγκεκριμένα θα δούμε πώς επηρεάζεται το ύφος ενός λογοτεχνικού κειμένου:

- από το γραμματικό πρόσωπο στο οποίο μιλά ο αφηγητής
- από τις λεξιλογικές επιλογές
- από τα σχήματα λόγου –λόγω χρόνου θα περιοριστούμε στις μεταφορές, τις παρομοιώσεις και την ειρωνεία.

Για αρχή διαβάστε τα λήμματα για το ύφος στο [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#) και στο διαδικτυακό [Λεξικό γλωσσολογικών όρων](#) της Πύλης.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Να έχετε κατά νου πως θα πρέπει οι απαντήσεις που θα δώσετε στη συνέχεια να είναι σαφείς και ολοκληρωμένες, μιας και θα αποτελέσουν υλικό μελέτης για τις υπόλοιπες ομάδες. Θα εργαστείτε ως εξής: αφού μεταφέρετε τα λογοτεχνικά κείμενα που θα μελετήσετε σε πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, θα παραθέσετε τις απαντήσεις που θα σας ζητηθούν ως σχόλια πάνω στα κείμενα. Στη συνέχεια, θα αναρτήσετε το αρχείο επεξεργασίας κειμένου στο Wiki. Μετά το τέλος του διώρου μας τα μέλη των υπόλοιπων ομάδων, αφού μελετήσουν τα θεωρητικά κείμενα και τις απαντήσεις σας, μπορεί να σας κάνουν στον χώρο των σχολίων του Wiki πρόσθετες ερωτήσεις. Θα πρέπει, λοιπόν, να συνεννοηθείτε μεταξύ σας για να απαντάτε στους συμμαθητές σας, στην περίπτωση που προκύψουν απορίες.

Φύλλο εργασίας 2Α (για τις ομάδες 1 και 2)

Ας θυμηθούμε καταρχάς κάποια ζητήματα που πρωτοσυζητήσατε πέρυσι σχετικά με τον αφηγητή. Διαβάστε εδώ το κεφάλαιο από το Βιβλίο του καθηγητή για τις λειτουργίες του αφηγητή (κεφ. 3.2) και εδώ από την εισαγωγή του σχολικού βιβλίου το κεφάλαιο για τη διήγηση και τη μίμηση. Συζητήστε μεταξύ σας αν μπορείτε να φέρετε στον νου σας κείμενα στα οποία υπάρχει πρωτοπρόσωπη ή τριτοπρόσωπη αφήγηση ή συνδυάζονται και τα δύο.

Και τώρα διαβάστε εδώ απόσπασμα από το αφήγημα του Θανάση Βαλτινού *Συναξάρι Αντρέα Κορδοπάτη. Βιβλίο Πρώτο: Αμερική* και εδώ το διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Το μοιρολόγι της φώκιας». Τι παρατηρείτε ως προς το γραμματικό πρόσωπο εκφοράς του λόγου; Πώς διαφοροποιείται το κάθε κείμενο ανάλογα με την επιλογή που κάνει ο συγγραφέας; Πιστεύετε πως η επιλογή πρωτοπρόσωπης ή τριτοπρόσωπης αφήγησης δημιουργεί διαφορετικά συναισθήματα σε εσάς τους αναγνώστες; Η αξιοπιστία του κειμένου επηρεάζεται; Τι διαφορετικό προσπαθεί να πετύχει ένας συγγραφέας, όταν διαλέγει τον έναν ή τον άλλο τρόπο;

Φύλλο εργασίας 2B (για τις ομάδες 3 και 4)

Η ομάδα σας θα ασχοληθεί με αποσπάσματα από τα εξής μυθιστορήματα:

- Σωτήρης Δημητρίου, *N' ακούω καλά τ' όνομά σου*. Αθήνα: Κέδρος, 1993.
- Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο Κανένας*. Αθήνα: Καστανιώτης, 2004.

Τα δύο αυτά μυθιστορήματα είναι πολυφωνικά, δηλαδή την ιστορία αφηγούνται παραπάνω από ένας αφηγητές. Ένας από τους αφηγητές του Δημητρίου είναι μια γυναίκα από ένα χωριό της Ηπείρου, η οποία, στις ταραγμένες εποχές του τέλους του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, αναζητά μαζί με άλλες συγχωριανές της στα διπλανά χωριά τροφή για τις πεινασμένες τους οικογένειες.

Στο μυθιστόρημα της Γαλανάκη μέρος της ιστορίας αφηγείται η γηραιά Ελένη του τίτλου, η Ελένη Αλταμούρα, η οποία σε μεγάλη ηλικία, απομονωμένη στο σπίτι της στις Σπέτσες, με μόνη συντροφιά τα φαντάσματα του πεθαμένου πατέρα και των νεκρών παιδιών της, αναπολεί τη ζωή της και τα γεγονότα που τη σημάδεψαν. Στο απόσπασμα που θα διαβάσετε εσείς «συνομιλεί» με τον νεκρό γιο της Ιωάννη Αλταμούρα, που ήταν κι αυτός, όπως και η ίδια η Ελένη, ζωγράφος.

Διαβάστε τα δύο αποσπάσματα και συζητήστε μεταξύ σας τις διαφορετικές γλωσσικές επιλογές κάθε συγγραφέα. Ποια είναι τα γλωσσικά χαρακτηριστικά κάθε κειμένου; Πριν απαντήσετε, εξετάστε το κείμενο ως προς τα εξής χαρακτηριστικά: λεξιλογικές επιλογές, μεταφορές και παρομοιώσεις (πρόκειται για μεταφορές και παρομοιώσεις κοινές και συνηθισμένες στον καθημερινό λόγο ή είναι πρωτότυπες και προσωπικές);, σειρά των λέξεων, προφορικότητα του λόγου ή συμμόρφωση προς τα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου. Ποιο μέρος του λόγου βλέπετε να πρωταγωνιστεί στον λόγο κάθε αφηγήτριας –ουσιαστικό, ρήμα, επίθετο; Σημειώστε με διαφορετικό χρώμα μέσα στο κείμενο δείγματα των παραπάνω, προσθέτοντας δίπλα, σε σχόλιο, τις παρατηρήσεις σας.

Έπειτα απαντήστε στις εξής ερωτήσεις: Τι πιστεύετε πως προσπαθεί να πετύχει κάθε συγγραφέας με την υιοθέτηση των συγκεκριμένων γλωσσικών επιλογών; Ποια

συναισθήματα δημιουργεί σε σας τους αναγνώστες; Τι γνώμη σχηματίζετε για κάθε αφηγητή; Συνέβαλε ο τρόπος που μιλούσε καθένας στην επίταση αυτής της εντύπωσης;

Ήθελε μια πιθαμή να χωθεί ο ήλιος πίσω απ' το βουνό, ότε μπήκαμαν στο Μαρκάτι. Νηστικές, ξυπόλητες, σκιαγμένες. Κρούσαμαν θύρες, άνοιγαν ψια, «πούθε σας έχομε, μωρ' μαύροι», ήλεγαν κι έκλειναν. Άλλοι δεν άνοιγαν ίτσιου, «φευγάστε, δώκαμαν αλλού, μας πέσαταν στον λαιμό», ήλεγαν.

Ένας γέρος Αρβανίτης μας φοβέρισε. Τι δεν απόλυτε το στόμα του. «Σοκακιάρες, οιβριάνες» ξεχώρισα. Με πήραν τα κλάματα. Ήβγε μια γυναίκα, αρχοντογυναίκα, παρουσιά –θυγατέρα του ήταν- και τον φοβέρισε. Με αγκάλιασε κατόπι, και φίλα απ' εδώ, φίλα απ' εκεί. Θαράπιο. Εξήντα χρονών έφτακα, κι ακόμα έχω κείνο το φίλι στο μάγουλό. Μας έφτιασε τηγανίτες και μας έστρωσε καταής να κοιμηθούμε. Εγώ δεν μπορούσα να κοιμηθώ και μου κίναγαν δάκρυα. Ήθελα να πάω στο χωριό, στη μάνα. Δεν θυμιόμουν φίλι της, αλλά μακάρ' έφταιγε. Μήνα είχε μια, μήνα δυο. Έξι, κι ο Σπύρος εφτά ήμασταν, πού να πρωτοκοιτάξει. Όλη την μέρα στις ερημιές και στις μπανταλιές, να γένομε.

«Κοπέλα, βγάλ' τον άκλαυτο», ήκουσα την Κώστα-Χάδαινα.

«Άι στο διάολο» είπα στιγμά. «Θε μου, σχώρα με μέ τον βρικόλακα».

Αφεγγα κινήσαμε για τους Άι-Σαράντα.

[...]

Περβάτει και περβάτει, έπαιρε ο ήλιος την κατηφόρα, κι ήμασταν ακόμη στον δρόμο. Κολλήσαμαν σ' ένα βουνόπλο και στην ράχη μείκαμαν ξερές. Είδαμαν έναν άσωτο κάμπο που θρόιζε κι ήταν χρυσός απ' τον ήλιο.

«Ούι τι ευλογημένος τόπος είν' τούτος. Εδώ θα μας δώκουν», είπε η Σοφιά.

Έβαλε τα γέλια η Κώστα-Χάδαινα. «Τι πάθαταν, ωρέ δόλιο γύναικες. Θάλασσα είναι, νερό».

(Σωτήρης Δημητρίου, *N' ακούω καλά τ' όνομά σου*, 16-17. Αθήνα: Κέδρος, 1993)

[...] έμαθα ότι το έργο σου «Το λιμάνι της Κοπεγχάγης», που έστειλες από κει στην Αθήνα για την Έκθεση των Ολυμπίων, τιμήθηκε με το αργυρό βραβείο. Το ασήμι είναι αρραβώνιασμα θανάτου, τι σου γύρευε; Να το αποφεύγεις, να μην το στρώνεις ούτε καν στα έργα σου, σε συμβούλευα εγώ, που μελετούσα σολωμονικές. Άλλα δεν ήξερα αν με υπάκουες, αφού έλειπες και πια δεν έβλεπα τους πίνακες σου. Για να τους παρασταίνω όμως νοερά και να παρηγοριέμαι, έπρεπε να αντλώ μέσα από τα γραφόμενά σου. Όπου, μαζί με άλλες καθημερινές σου έγνοιες μού έγραφες ότι ανάμεσα στα δύο απέραντα γαλάζια το μάτι πρέπει σαν πουλί να ξεκουράζεται πάνω σε μια λουρίδα γης ή πάνω στο κατάρτι ενός μικρού πλεούμενου. Ότι τα φουσκωμένα ιστία πρέπει να αίρουν το σκαρί ανάλαφρα, σαν γήινη αμαρτία προς την εξιλέωσή της. Ότι τα κύματα γράφονται πάντοτε με τρίγωνα, η τρικυμία με λοξά αφρισμένα αυλάκια, η νηνεμία σαν δωδεκάχρονο κορίτσι μπροστά στον καθρέφτη. Ακόμη ότι της θάλασσας οι αφηγήσεις έχουν άγνωστο το μέλλον, καθώς μαίνεται ο ενεστώς μια τρικυμίας, καθώς περιμένει στ' ακρογιάλι το καϊκι, καθώς ζεφεύγει από τον καπνό της μάχης λαβωμένο ένα καράβι.

(Ρέα Γαλανάκη, *Ελένη ή ο Κανένας*, 151. Αθήνα: Καστανιώτης, 2004)

Φύλλο εργασίας 2Γ (για τις ομάδες 5 και 6)

Ας δούμε ένα σχήμα λόγου που μεταμορφώνει (στην περίπτωση που θα μελετήσετε εσείς) ολόκληρο το κείμενο, την ειρωνεία. Επισκεφθείτε την υπερσύνδεση και διαβάστε το χρονογράφημα του Εμμανουήλ Ροϊδη, [«Μονόλογος Εναισθήτου»](#).

Διαβάστε το λήμμα για την ειρωνεία από το [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#) και σημειώστε μέσα στο κείμενο χωρία όπου εντοπίζετε ειρωνεία. Σε σχόλιο εξηγήστε, επίσης, στους συμμαθητές σας τα εξής: Τι ειρωνεύεται ο συγγραφέας; Ποια αντίθεση ανάμεσα σε φαινόμενο και πραγματικότητα υπονοεί το κείμενό του; Ποιες σκέψεις και αισθήματα απόντα από τις λέξεις του –μάλιστα σε αντίθεση προς αυτές– υποβάλλει ο συγγραφέας; Ποια στάση κρύβεται πίσω από την ειρωνεία του; Ποια συναισθήματα αποκαλύπτονται με τη χρήση της ειρωνείας; Τι προσδίδει στο κείμενό του η χρήση της ειρωνείας;

Φύλλο εργασίας 3 (κοινό για όλες τις ομάδες)

Στο βιβλίο *Ασκήσεις Ύφους* ο Ρεϊμόν Κενώ παρουσίασε ένα απλό επεισόδιο με ενενήντα εννέα διαφορετικούς τρόπους, εκμεταλλευόμενος το ύφος.

Διαβάστε εδώ και εδώ μερικές εκδοχές από το βιβλίο του.

Να και μερικές ακόμη:

Όνειρο

Όλα γύρω μου φαίνονταν αχνά και σεντεφένια, ήταν κι άλλα πρόσωπα, πολλά κι αδιόρατα, κι ωστόσο ανάμεσά τους διαγραφόταν αρκετά καθάρια η μοναχική μορφή ενός νεαρού που ο πολύ μακρύς λαιμός του προανάγγελλε μόνος του τον ταυτόχρονα δειλό και γκρινιάρικο χαρακτήρα του ανθρώπου. Η κορδέλα του καπέλου του είχε δώσει τη θέση της σε μια πλεξούδα. Ύστερα άρχισε να τσακώνεται με κάποιον άλλο που δεν έβλεπα, κι ύστερα, σα να τον πήρε ο φόβος, ρίχτηκε στα σκοτάδια ενός διαδρόμου.

Σ' ένα άλλο κομμάτι του ονείρου τον βλέπω να βαδίζει μέρα μεσημέρι μπροστά στο σταθμό Σαιν Λαζάρ. Τώρα είναι μ' ένα φίλο του που του λέει: «Πρέπει να ράψεις άλλο ένα κουμπί στο παλτό σου».

Πάνω εκεί, ξύπνησα.

Ρεϊμόν Κενώ, *Ασκήσεις ύφους*. Μτφρ. Αχ. Κυριακίδης, 13. Αθήνα: Ύψιλον/βιβλία, 1984.

Η υποκειμενική άποψη

Δεν ήμουν διόλου δυσαρεστημένος με το ντύσιμό μου εκείνη τη μέρα. Πρωτοφορούσα ένα παρδαλούτσικο καπέλο κι ένα παλτό, για το οποίο πολύ καμάρωνα. Μπροστά στον σταθμό του Σαιν Λαζάρ συνάντησα τον Χ που προσπάθησε να μου χαλάσει το κέφι, θέλοντας να μου αποδείξει πως το παλτό μου ήταν πολύ ανοιχτό στο πέτο και πως θα ’πρεπε να προσθέσω εκεί ένα κουμπί. Πάλι καλά που δεν τόλμησε να θίξει το καπέλο μου.

Λίγο νωρίτερα, έβαλα όπως έπρεπε στη θέση του ένα παλιοτόμαρο που το ’κανε επίτηδες να με ξενυχάζει κάθε φορά που περνούσε κόσμος, ανεβαίνοντας ή κατεβαίνοντας. Αυτό συνέβη σ’ ένα από κείνα τα βρωμερά λεωφορεία που πήζουν στη λαϊκούρα ακριβώς εκείνες τις ώρες που είμαι υποχρεωμένος να τα χρησιμοποιώ.

Ρεϊμόν Κενώ, *Ασκήσεις ύφους*. Μτφρ. Αχ. Κυριακίδης, 20. Αθήνα: Ύψιλον/βιβλία, 1984.

Κι άλλη υποκειμενική άποψη

Ήταν σήμερα δίπλα μου στο λεωφορείο ένα από κείνα τα μυξιάρικα που, ευτυχώς, εκλείπουν σιγά σιγά, γιατί καμιά μέρα θα σκότωνα κανένα από δάυτα. Ο λεγάμενος, ένα τσογλάνι γύρω στα είκοσι έξι, τριάντα, μου την έδινε πολύ, όχι μόνο για το μακρύ λαιμό του σαν ξεπουπουλιασμένης γαλοπούλας, αλλά και γιατί είχε στο καπέλο του αντί για κορδέλα ένα λεπτό μελιτζανί κορδόνι. Α το κάθαρμα! Πόση αηδία μου προκαλούσε! Όπως λοιπόν είχε πολύ κόσμο στο λεωφορείο εκείνη την ώρα, έβρισκα την ευκαιρία, κάθε φορά που στριμωχνόμασταν για να κατέβει ή να ανέβει ο κόσμος, να του χώνω τον αγκώνα μου στα παιδιά του. Στο τέλος μού την κοπάνησε, πάνω που ήμουν έτοιμος να του τραβήξω ένα ξεγυρισμένο ξενύχιασμα. Θα του ’λεγα ακόμα, μόνο και μόνο για να τον φτιάξω, πως το παλτό του ήταν πολύ ανοιχτό στο πέτο.

Ρεϊμόν Κενώ, *Ασκήσεις ύφους*. Μτφρ. Αχ. Κυριακίδης, 21. Αθήνα: Ύψιλον/βιβλία, 1984.

Ας παίξουμε τώρα κι εμείς με τον τρόπο του Κενώ. Να ένα επεισόδιο, το οποίο όλοι μάλλον κάποια στιγμή έχουμε παρακολουθήσει.

Ένας μαθητής κοιτά έξω από το παράθυρο. Η καθηγήτρια παραδίδει Εισαγωγή στην τραγική ποίηση. Του κάνει παρατήρηση. Αυτός αντιδρά, λογοφέρνοντας κι εκείνος φεύγει από την αίθουσα. Οι συμμαθητές στέκονται βουβοί. Αργότερα συναντιούνται στο κυλικείο: αυτή ζητάει κουλούρι κι εκείνος έχει μόλις αγοράσει ένα μίλκο.

Πώς μπορείτε να αφηγηθείτε το περιστατικό εκμεταλλευόμενοι στην αφήγησή σας όσα συζητήσαμε μέχρι τώρα για το ύφος; Θυμηθείτε ότι μπορείτε να διαλέξετε τη φωνή με την οποία θα διηγηθείτε τα γεγονότα, να πειραματιστείτε με διάφορα σχήματα λόγου, να διαλέξετε τις λέξεις με τις οποίες θα ντύσετε το περιστατικό. Σκεφτείτε, επίσης, τι είδους κείμενα μπορούν να προκύψουν από το παραπάνω περιστατικό. Το μήνυμα που στέλνει στο κινητό ο μαθητής για να ενημερώσει την κοπέλα του, που φοιτά σε άλλο σχολείο, έχει το ίδιο ύφος με την εξιστόρηση του περιστατικού όπως καταγράφηκε στο βιβλίο ποινών του σχολείου;

Γράψτε λοιπόν στο δικό σας ύφος μια εκδοχή του περιστατικού και αναρτήστε την στη σελίδα που δημιουργήθηκε για τον σκοπό αυτό στο wiki.

Ατομική εργασία για το σπίτι

Τώρα που μελετήσατε και πάλι τα κείμενα και τα σχόλια των συμμαθητών σας σε αυτά, πειραματιστείτε ξανά με το ύφος, μόνοι αυτή τη φορά. Γράψτε τη δική σας εκδοχή του περιστατικού με την καθηγήτρια και τον μαθητή, δίνοντας φωνή στο δικό σας, προσωπικό ύφος. Αναρτήστε το κείμενό σας στο Wiki και περιμένετε τα σχόλια των συμμαθητών σας. Διαβάστε τα κείμενα των υπολοίπων και σχολιάστε.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΛΟΧΕΣ

Εναλλακτικά, θα μπορούσαν να παραλειφθούν οι δραστηριότητες της πρώτης ώρας (ή να περιοριστούν σε μια σύντομη συζήτηση) και να παραπεμφθούν εξαρχής οι ομάδες στα φύλλα εργασίας της δεύτερης φάσης (κάθε ώρα και ένα φύλλο εργασίας, επεξεργασία από όλες τις ομάδες). Σε μια άλλη εκδοχή, το σενάριο θα μπορούσε να γίνει διαθεματικό, ενσωματώνοντας και στόχους του μαθήματος της Γλώσσας: στην Α' Λυκείου εξετάζεται το ύφος στο κεφάλαιο για τις ποικιλίες της γλώσσας, ενώ και στη Γ' Λυκείου, στο κεφάλαιο για τον δίκαιο και άδικο λόγο, εξετάζονται τα χαρακτηριστικά και η χρήση της γλώσσας της εξουσίας.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο δεν καλύπτει βέβαια όλα τα χαρακτηριστικά του ύφους. Επιλέξαμε τη μελέτη των συγκεκριμένων στοιχείων θεωρώντας ότι προσφέρουν μια, όσο γίνεται, αντιπροσωπευτική εικόνα του πώς οικοδομείται το ύφος ενός πεζού κειμένου, ακουμπώντας σε αφηγηματικές επιλογές του συγγραφέα αλλά και σε χαρακτηριστικά της λεκτικής επιφάνειας του κειμένου. Εντούτοις, πολλά άλλα στοιχεία μπορούν να περιληφθούν σε ένα σενάριο που θα αφιερώσει περισσότερες ώρες στην εξέταση του ύφους.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—